HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a patra)

1 iulie 2008 *

În cauza T-276/04,

Compagnie maritime belge SA, cu sediul în Anvers (Belgia), reprezentată de D. Waelbroeck, avocat,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată inițial de domnii É. Gippini Fournier, P. Hellström și F. Amato și ulterior de domnul Gippini Fournier, în calitate de agenți,

pârâtă,

având ca obiect o cerere de anulare a Deciziei 2005/480/CE a Comisiei din 30 aprilie 2004 referitoare la o procedură în temeiul articolului 82 CE (cauzele COMP/D/32.448 și 32.450) (rezumat în JO 2005, L 171, p. 28) și prin care se impune o amendă reclamantei pentru pretinsele abuzuri de poziție dominantă colectivă săvârșite de conferința Cewal și, în subsidiar, reducerea amenzii respective,

* Limba de procedură: franceza.

TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ
AL COMUNITĂȚILOR EUROPENE (Camera a patra),

compus din domnul O. Czúcz, președinte, domnul J. D. Cooke (raportor) și doamna I. Labucka, judecători,

grefier: doamna K. Pocheć, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 20 noiembrie 2007,

pronunță prezenta

Hotărâre

Istoricul cauzei

1 Prin Decizia 93/82/CEE din 23 decembrie 1992 referitoare la o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE (IV/32.448 și IV/32.450: Cewal, Cowac, Ukwal) și a articolului 86 din Tratatul CEE (IV/32.448 și IV/32.450: Cewal) (JO 1993, L 34, p. 20), Comisia a obligat câteva întreprinderi membre ale conferinței maritime de linie Associated Central West Africa Lines (denumită în continuare „Cewal") la plata de amenzi pentru abuz de poziție dominantă colectivă. În acest temei, reclamantei, Compagnie maritime belge SA, i-a fost aplicată o amendă în valoare de 9,6 milioane ECU.

2 Dispozitivul Deciziei 93/82 are următorul cuprins:

„Articolul 1

[…]

Articolul 2

În vederea obținerii eliminării principalului concurent independent din traficul în cauză, întreprinderile membre ale conferinței maritime de linie Cewal au abuzat de poziția lor dominantă colectivă în modul următor:

— participând la punerea în aplicare a acordului de cooperare cu Ogefrem și solicitând în mod repetat prin diverse demersuri respectarea strictă a acestuia;

— modificând tarifele sale de navlosire prin derogare de la tarifele în vigoare în scopul de a obține tarife identice sau inferioare celor ale principalului concurent independent pentru navele care plecau la aceeași dată sau la date învecinate (practică numită «a fighting ships/a navelor de luptă»)

și

— stabilind înțelegeri de loialitate impuse 100 % (inclusiv asupra mărfurilor vândute franco la bord), care depășesc dispozițiile articolului 5 [alineatul] (2) din Regulamentul (CEE) nr. 4056/86, cu utilizarea specifică descrisă în prezenta decizie a unor «liste negre» ale încărcătorilor neloiali.

Articolul 3

[…]

Întreprinderile membre ale conferinței maritime de linie Cewal sunt de asemenea ținute să pună capăt încălcărilor constatate ale articolului 2.

Articolul 4

[…]

Articolul 5

Se recomandă întreprinderilor membre ale conferinței maritime de linie Cewal să asigure conformitatea condițiilor contractelor lor de loialitate cu articolul 5 [alineatul] (2) din Regulamentul (CEE) nr. 4056/86.

Articolul 6

Din cauza încălcărilor constatate ale articolului 2, întreprinderilor membre ale conferinței maritime de linie Cewal le sunt aplicate amenzi, cu excepția companiilor maritime: Compania maritimă zaireză (CMZ), Angonave, Portline și Scandinavian West Africa Lines (Swal).

Aceste amenzi sunt următoarele:

— Compagnie maritime belge: 9,6 milioane (nouă milioane șase sute de mii) ECU;

— Dafra Line: 200 000 (două sute de mii) ECU;

— Nedlloyd Lijnen BV: 100 000 (o sută de mii) ECU;

— Deutsche Afrika Linien-Woermann Linie: 200 000 (două sute de mii) ECU.

Articolul 7

Amenzile aplicate la articolul 6 trebuie să fie plătite într-un termen de trei luni începând de la data notificării prezentei decizii […]

[…]

Articolul 8

Conferințele maritime de linie Cewal, Cowac și Ukwal și întreprinderile membre ale acestora, a căror listă este cuprinsă în anexa I, sunt destinatarele prezentei decizii."

3 Reclamanta este o societate holding a grupului Compagnie maritime belge (CMB) care desfășoară activități, printre altele, în sectorul armamentului, al administrării și al exploatării operațiunilor de trafic maritim. La momentul faptelor în cauză în Decizia 93/82, reclamanta era membră a Cewal, care reunea companiile maritime ce asigurau un serviciu de transport regulat între porturile din Zair (devenit Republica Congo) și Angola, pe de o parte, și cele ale Mării Nordului, pe de altă parte, cu excepția Regatului Unit. Secretariatul Cewal era situat la Anvers (Belgia).

4 Reclamanta, precum și Dafra-Lines A/S au introdus la Tribunal acțiuni în anulare împotriva Deciziei 93/82. Aceste acțiuni au fost respinse în ceea ce privește constatarea încălcărilor (Hotărârea din 8 octombrie 1996, Compagnie maritime belge transports și alții/Comisia, T-24/93-T-26/93 și T-28/93, Rec., p. II-1201, denumită în continuare „Hotărârea CMB a Tribunalului"). Totuși, Tribunalul a redus cuantumul amenzilor aplicate. În ceea ce privește reclamanta, amenda a fost redusă de la 9,6 la 8,64 milioane ECU.

5 Reclamanta și Dafra-Lines au declarat recurs împotriva hotărârii Tribunalului. Prin Hotărârea din 16 martie 2000, Compagnie maritime belge transports și alții/Comisia (C-395/96 P și C-396/96 P, Rec., p. I-1365, denumită în continuare „Hotărârea CMB a Curții"), Curtea a respins toate motivele recursului referitoare la constatarea încălcărilor din Decizia 93/82. Totuși, aceasta a hotărât la punctele 142-147 din hotărâre că Tribunalul a comis o eroare de drept prin aplicarea de amenzi diferitelor membre ale Cewal în funcție de gradul lor de participare la încălcări, deși numai Cewal a

fost destinatară în mod direct a comunicării privind obiecțiunile (membrele Cewal primind numai copie pentru comentarii) și, prin urmare, debitor potențial al amenzii. În consecință, Curtea, pronunțând hotărârea definitivă privind litigiul, a anulat articolele 6 și 7 ale Deciziei 93/82 referitoare la amenzile aplicate membrilor Cewal.

6 Ca urmare a Hotărârii CMB a Curții, Comisia a restituit reclamantei suma amenzii plătite.

7 La 15 aprilie 2003, Comisia a notificat reclamantei o nouă comunicare privind obiecțiunile (denumită în continuare „CO 2003") prin care a informat-o cu privire la intenția de a adopta o nouă decizie referitoare la aplicarea unei amenzi pentru încălcările articolului 82 CE prevăzute la articolul 2 din Decizia 93/82, în măsura în care aprecierile Comisiei referitoare la încălcări și la întreprinderile care au participat la acestea nu au fost anulate în cadrul acțiunilor succesive îndreptate împotriva acesteia din urmă.

8 Prin Decizia 2005/480/CE din 30 aprilie 2004 referitoare la o procedură în temeiul articolului 82 CE (cauzele COMP/D/32.448 și 32.450 — Compagnie maritime belge) (rezumat în JO 2005, L 171, p. 28, denumită în continuare „decizia contestată"), Comisia a aplicat reclamantei o amendă de 3,4 milioane de euro pentru încălcările articolului 82 CE constatate prin Decizia 93/82, și anume în considerentele 20-27 în ceea ce privește acordul cu Office zaïrois de gestion du fret maritime (denumit în continuare „Ogefrem"), în considerentele 28 și 29 în ceea ce privește listele negre și contractele de loialitate, în considerentul 32 în ceea ce privește navele de luptă și la articolele 2-5 din dispozitivul deciziei menționate.

Procedura și concluziile părților

9 Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 8 iulie 2004, reclamanta a introdus prezenta acțiune.

10 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a patra) a decis deschiderea procedurii orale. În cadrul măsurilor de organizare a procedurii, acesta a adresat întrebări în scris părților. Părțile au răspuns la aceste întrebări în termenele stabilite.

11 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările orale adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 20 noiembrie 2007.

12 Reclamanta solicită Tribunalului:

— anularea deciziei contestate;

— în subsidiar, reducerea cuantumului amenzii;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

13 Comisia solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii;

— obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată.

În drept

14 În susținerea acțiunii, reclamanta invocă opt motive. Primele patru motive urmăresc, în principal, anularea deciziei contestate și se întemeiază în primul rând pe încălcarea principiului termenului rezonabil și a normelor privind prescripția, în al doilea rând pe o încălcare a dreptului la apărare, în al treilea rând pe faptul că în Hotărârea CMB a Curții aceasta nu a „constatat în mod irevocabil" abuzurile, și, în al patrulea rând, pe o „motivare insuficientă și o lipsă de justificare" a deciziei contestate. Tribunalul va examina succesiv primul, al treilea, al doilea și al patrulea motiv.

15 Celelalte patru motive urmăresc, în subsidiar, reducerea cuantumului amenzii și sunt întemeiate pe caracterul discriminatoriu al amenzii (al cincilea motiv), pe caracterul disproporționat al acesteia (al șaselea motiv), pe faptul că amenda a fost aplicată cu încălcarea practicii obișnuite a Comisiei (al șaptelea motiv) și, în sfârșit, pe un abuz de putere (al optulea motiv).

Cu privire la concluziile care urmăresc anularea deciziei contestate

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea principiului termenului rezonabil și a normelor privind prescripția

— Argumentele părților

16 Reclamanta dezvoltă prezentul motiv în două aspecte. Pe de o parte, Comisia ar fi adoptat decizia contestată în afara oricărui termen rezonabil. Pe de altă parte, aceasta ar fi încălcat dispozițiile Regulamentului (CEE) nr. 2988/74 al Consiliului din 26 noiembrie 1974 privind termenele de prescripție a acțiunilor și a aplicării sancțiunilor conform normelor Comunității Economice Europene privind transporturile și concurența (JO L 319, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 1, p. 78).

17 În ceea ce privește primul aspect, reclamanta susține că decizia contestată a fost adoptată cu întârziere, și anume cu mai mult de 4 ani după Hotărârea CMB a Curții. Această întârziere a Comisiei, total neexplicată, nu ar putea fi justificată în raport cu articolul 6 alineatul (1) din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO) și cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene proclamată la 7 decembrie 2000 la Nisa (JO 2000, C 364, p. 1), cu jurisprudența comunitară și cu cea a Curții Europene a Drepturilor Omului, în special din punctul de vedere al cuantumului ridicat al amenzii, al lipsei complexității deciziei contestate (Comisia neexaminând încălcările în cauză în Decizia 93/82) și al faptului că întârzierea nu ar fi imputabilă reclamantei. În plus, atât principiul securității juridice, cât și principiul protecției încrederii legitime s-ar opune posibilității Comisiei de a întârzia la nesfârșit exercitarea atribuțiilor sale. În aceste condiții, reducerea cuantumului amenzii efectuată de către Comisie pentru a ține cont de durata procedurii nu ar fi suficientă. Pe lângă aceasta, Comisia ar fi săvârșit o încălcare a dreptului la apărare al reclamantei prin faptul că nici

Cewal, nici reclamanta nu mai sunt active în domeniul respectiv și, prin urmare, nu ar fi în măsură să se apere în mod eficient din cauza dificultății de a regăsi anumite documente sau de a intervieva vechi angajați.

18 În ceea ce privește al doilea aspect, reclamanta susține că decizia contestată a fost adoptată cu încălcarea Regulamentului nr. 2988/74. Într-adevăr, termenul de prescripție de 5 ani de la încetarea încălcărilor prevăzute în regulamentul menționat nu ar putea fi suspendat sau întrerupt decât în condițiile care sunt strict enumerate în acesta. De altfel, întreruperea prescripției, care constituie o excepție de la principiul prescripției de 5 ani, ar trebui interpretată în mod restrictiv (Hotărârea Tribunalului din 19 martie 2003, CMA CGM și alții/Comisia, T-213/00, Rec., p. II-913, punctul 484, și Hotărârea Curții din 24 iunie 2004, Handlbauer, C-278/02, Rec., p. I-6171, punctul 40).

19 Or, comunicarea privind obiecțiunile din 28 mai 1990, în urma căreia a fost adoptată Decizia 93/82 (denumită în continuare „CO 1990"), fiind adresată Cewal, iar nu reclamantei, care nu ar fi primit o copie de pe aceasta decât pentru comentarii în calitatea sa de membră a Cewal (și nu în calitate de destinatară potențială a deciziei de aplicare a amenzii), CO 1990 nu ar fi întrerupt prescripția cu privire la reclamantă, care nu este o întreprindere „identificată" ca „participantă la încălcare" în sensul articolului 2 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2988/74. Același lucru s-ar aplica *mutatis mutandis* în ceea ce privește actele subsecvente CO 1990, precum cererile de informații trimise reclamantei, iar nu Cewal. În același mod, Decizia 93/82, deși adresată reclamantei și anulată în partea referitoare la amendă, nu ar fi opozabilă reclamantei cu privire la prescripție, deoarece amenda ar fi singura chestiune pertinentă în materie de prescripție.

20 În orice caz, potrivit reclamantei, Regulamentul nr. 2988/74 ar trebui să fie citit în lumina principiilor superioare ale dreptului comunitar, care primează față de dreptul derivat, precum principiul securității juridice, principiul respectării dreptului la apărare sau principiul termenului rezonabil (Hotărârea Curții din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia, C-185/95 P, Rec., p. I-8417, punctul 29), care ar fi incompatibile cu lunga inacțiune a Comisiei observată anterior redeschiderii procedurii. În această privință, Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, nu ar putea fi invocată. În timpul ședinței, reclamanta a susținut, în plus, că soluția reținută în hotărârea respectivă nu își găsește aplicarea în speță pentru motivul că decizia contestată a fost adoptată după o hotărâre a Curții și că în acest interval Comisia nu a procedat la nicio examinare, deoarece aceasta a făcut numai trimitere în decizia contestată la abuzurile constatate în mod definitiv în Decizia 93/82.

21 Comisia consideră că primul motiv este neîntemeiat. Aceasta susține, în esență, că decizia contestată a fost adoptată cu respectarea normelor privind prescripția din Regulamentul nr. 2988/74. În memoriul în apărare și în răspunsul său la întrebările scrise ale Tribunalului, Comisia invocă Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior (punctele 321-324), și susține că, în lipsa prescripției în sensul Regulamentului nr. 2988/74, orice aplicare a principiului termenului rezonabil trebuie să fie înlăturată. Totuși, presupunând că acest principiu este aplicabil și presupunând în plus că nu a fost respectat un termen rezonabil, Comisia susține că o astfel de situație nu ar justifica anularea deciziei contestate în măsura în care reclamanta nu face dovada că a existat o încălcare a drepturilor sale la apărare. Diminuarea cuantumului amenzii aplicate de aceasta nu ar repune în discuție acest punct de vedere.

— Aprecierea Tribunalului

22 Cu titlu introductiv, trebuie să se constate că decizia contestată, prin care se urmărește exclusiv, pe de o parte, să se aplice reclamantei, pe baza încălcărilor strict identice cu cele care au fost constatate în Decizia 93/82, o nouă amendă într-un cuantum redus în

raport cu amenda inițială anulată prin Hotărârea CMB a Curții și, pe de altă parte, să se corecteze viciile de formă sancționate în hotărârea respectivă (considerentele 1, 17, 41, 61 și 108 din decizia contestată), este analizată exclusiv ca o decizie de aplicare a unei amenzi, în sensul articolului 19 alineatul (2) din Regulamentul (CEE) nr. 4056/86 al Consiliului din 22 decembrie 1986 de stabilire a regulilor detaliate de aplicare a dispozițiilor articolelor [81 CE] și [82 CE] din tratat transportului maritim (JO L 378, p. 4, Ediție specială, 07/vol. 2, p. 3) și nu ca o decizie de constatare a încălcărilor în sensul articolului 11 alineatul (2) din același regulament. Într-adevăr, abuzurile au fost constatate în mod definitiv de către Comisie în părțile neanulate ale Deciziei 93/82 (a se vedea punctul 8 de mai sus și punctele 55-60 de mai jos).

23 Din dispozițiile Regulamentului nr. 2988/74 rezultă că, în măsura în care Comisia aplică o amendă, decizia contestată trebuie să fi fost adoptată, sub sancțiunea nelegalității, cu respectarea normelor privind prescripția, care sunt prevăzute în acest regulament. Prin urmare, trebuie să se înceapă examinarea primului motiv în cel de-al doilea aspect al său și să se determine dacă termenul de prescripție era împlinit în conformitate cu regulamentul respectiv la data adoptării deciziei contestate, și anume la 30 aprilie 2004.

24 Articolul 1 din Regulamentul nr. 2988/74 prevede la alineatul (2) litera (b) un termen de prescripție de 5 ani pentru aplicarea de amenzi sau de sancțiuni pentru încălcări, precum cele în discuție. Pentru încălcările continue, precum în speță, acest termen curge începând de la încetarea încălcărilor [articolul 1 alineatul (2)].

25 În temeiul articolului 2 din Regulamentul nr. 2988/74, prescripția acțiunilor este întreruptă de orice act al Comisiei în scopul cercetării sau urmăririi încălcării. Un astfel de act poate să constea printre altele, în trimiterea de solicitări de informații scrise din partea Comisiei [articolul 2 alineatul (1) litera (a)] sau a unei comunicări privind obiecțiunile [articolul 2 alineatul (1) litera (d)], o astfel de întrerupere producând efecte față de toate întreprinderile sau asocierile de întreprinderi participante la încălcare [articolul 2 alineatul (2)].

26 În temeiul articolului 2 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2988/74, termenul de prescripție începe să curgă din nou pe timp de 5 ani începând de la fiecare întrerupere în limita unei perioade egale cu dublul termenului de prescripție, și anume 10 ani în ceea ce privește încălcările în cauză.

27 În plus, termenul de prescripție este prorogat cu perioada în care prescripția este suspendată în conformitate cu articolul 3 din Regulamentul nr. 2988/74, și anume atât timp cât decizia Comisiei face obiectul unei acțiuni în curs de soluționare la Curte (Hotărârea Curții din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P și C-254/99 P, Rec., p. I-8375, denumită în continuare „Hotărârea PVC II a Curții", punctele 144-147, Hotărârea Tribunalului din 20 aprilie 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, numită „PVC II", T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 și T-335/94, Rec., p. II-931, denumită în continuare „Hotărârea PVC II a Tribunalului", punctele 1098 și 1101).

28 Este necesar să se examineze, pe de o parte, dacă termenul de prescripție de 5 ani a fost respectat și, pe de altă parte, dacă prescripția a fost întreruptă și, în caz afirmativ, dacă și Comisia a respectat termenul de prescripție de 10 ani.

29 Este necesar să se amintească faptul că, potrivit Deciziei 93/82 și, după caz, potrivit constatărilor Tribunalului din Hotărârea CMB (punctele 241 și 242), acordul cu Ogefrem a fost în vigoare până la sfârșitul lui septembrie 1989 și înțelegerile de loialitate au fost în vigoare până la sfârșitul lui noiembrie 1989. În sfârșit, practica navelor de luptă s-a terminat la sfârșitul lui noiembrie 1989. De aici rezultă că termenul de prescripție a început să curgă, cel mai devreme, la sfârșitul lunii septembrie 1989.

30 În ceea ce privește, în primul rând, termenul de prescripție de 5 ani, acesta a fost întrerupt inițial, în conformitate cu articolul 2 alineatul (1) litera (d) din Regulamentul nr. 2988/74, prin notificarea către Cewal a CO 1990.

31 Reclamanta contestă această realitate pentru motivul că ea nu a fost destinatară a CO 1990 adresată Cewal. Or, Tribunalul consideră că un astfel de argument nu poate fi acceptat. Într-adevăr, conform modului de redactare al articolului 2 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2988/74, întreruperea prescripției produce efecte față de toate întreprinderile care au participat la încălcarea în cauză. În această privință este incontestabil că reclamanta a participat la încălcări, chiar dacă aceasta nu a fost „identificată", precum cea din CO 1990 (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 16 noiembrie 2006, Peróxidos Orgánicos/Comisia, T-120/04, Rec., p. II-4441, punctul 47).

32 În plus, este necesar să se amintească faptul că solicitările de informații scrise, acte independente de comunicarea privind obiecțiunile, întrerup prescripția cu condiția să fie necesare la examinarea sau investigarea încălcării (Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, punctul 487). În această privință, prezintă puțină importanță că solicitările respective sunt ulterioare CO 1990. Trebuie să se considere *prima facie* că solicitările de informații în cauză erau necesare examinării sau investigării încălcării. De altfel, reclamanta nu a contestat în speță nicidecum faptul că solicitările de informații în cauză au fost necesare. Prin urmare, respectivele solicitări de informații au întrerupt și ele prescripția.

33 În ceea ce privește Decizia 93/82, care nu a fost anulată în partea prin care se stabilește participarea reclamantei, în sensul articolului 2 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2988/74, la încălcările articolului 82 CE, aceasta continuă să producă efecte depline în special în ceea ce privește întreruperea prescripției față de reclamantă.

34 Termenul de prescripție de 5 ani a fost ulterior suspendat, în conformitate cu articolul 3 din Regulamentul nr. 2988/74, pe timpul procedurii referitoare la acțiunea îndreptată împotriva Deciziei 93/82, atât în fața Tribunalului, cât și a Curții (din 19 martie 1993 până la 16 martie 2000, fără a fi necesară pronunțarea asupra perioadei cuprinse între pronunțarea Hotărârii CMB a Tribunalului și sesizarea Curții).

35 După pronunțarea Hotărârii CMB a Curții, perioada cea mai lungă pentru calcularea termenului de prescripție este cea care s-a întins până la notificarea CO 2003 către reclamantă (15 aprilie 2003). Această perioadă cu o durată de aproximativ 37 de săptămâni este mai mică de 5 ani. Întrucât nicio perioadă de mai mult de 5 ani nu s-a scurs de la încetarea abuzurilor după o întrerupere a prescripției, trebuie să se constate că termenul de prescripție de 5 ani a fost respectat.

36 În ceea ce privește, apoi, termenul de prescripție de 10 ani, trebuie să se constate că acesta curge încă în speță, deoarece CO 1990 a întrerupt prescripția. Or, în cursul perioadei de aproximativ 14 ani și jumătate care s-a scurs între încetarea abuzurilor intervenită între sfârșitul lui septembrie 1989 și decembrie 1989 și notificarea către reclamantă a deciziei contestate (30 aprilie 2004), termenul de prescripție de 10 ani a fost suspendat pe timpul procedurii referitoare la acțiunea îndreptată împotriva Deciziei 93/82, și anume pe timp de aproximativ 7 ani.

37 Rezultă de aici că, întrucât perioada, în afara suspendării, dintre încetarea abuzurilor constatate și adoptarea deciziei contestate nu depășește 7 ani, termenul de prescripție de 10 ani în sensul articolului 2 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2988/74 a fost de asemenea respectat.

38 Prin urmare, decizia contestată a fost adoptată cu respectarea Regulamentului nr. 2988/74.

39 Așadar, acum este necesar să se examineze aplicabilitatea principiului termenului rezonabil în prezenta cauză. Un astfel de principiu, reluat, în calitate de parte componentă a principiului bunei administrări, în articolul 41 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, se impune în orice procedură administrativă comunitară (Hotărârea Tribunalului din 13 ianuarie 2004, JCB Service/Comisia, T-67/01, Rec., p. II-49, punctul 36).

40 Părțile nu sunt de acord cu privire la problema de a se stabili dacă principiul termenului rezonabil se aplică în speță (a se vedea punctele 20 și 21 de mai sus).

41 În Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior (punctul 324), Tribunalul a hotărât că prin Regulamentul nr. 2988/74 s-a instituit o reglementare completă care prevede în detaliu termenele în care Comisia are dreptul, fără a aduce atingere cerinței fundamentale a securității juridice, să aplice amenzi întreprinderilor care fac obiectul procedurilor de aplicare a normelor comunitare ale concurenței. În prezența acestei reglementări trebuie să fie înlăturată orice considerație în legătură cu obligația Comisiei de a-și exercita autoritatea de a aplica amenzi într-un termen rezonabil. Curtea a confirmat implicit în recurs (Ordonanța Curții din 28 octombrie 2004, Comisia/CMA CGM și alții, C-236/03 P, punctul 35) aprecierea sus-menționată efectuată de Tribunal.

42 Trebuie să se considere că soluția reținută în Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, astfel cum a fost confirmată prin respectiva ordonanță a Curții, poate fi transpusă perfect în prezenta cauză. Într-adevăr, în cauza CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, reclamanții s-au limitat să invoce încălcarea principiului termenului rezonabil nu în scopul obținerii anulării deciziei atacate, ci în sprijinul motivului lor care viza anularea amenzilor care le-au fost aplicate sau reducerea cuantumului acestora. Or, întrucât decizia contestată este o decizie de aplicare a unei amenzi în sensul articolului 19 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86 (a se vedea punctul 22 de mai sus), prezentul motiv care vizează anularea acesteia urmărește în realitate anularea amenzii aplicate prin aceasta. În plus, Comisia a adoptat decizia contestată cu

respectarea termenelor de prescripție prevăzute prin Regulamentul nr. 2988/74. În aceste condiții, nu există niciun motiv de îndepărtare de soluția reținută de Tribunal în Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior.

43 În ceea ce privește argumentele, de altfel aproape deloc abordate de către reclamantă (a se vedea punctul 20 de mai sus), care urmăresc înlăturarea aplicării în prezenta cauză a soluției reținute în Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, trebuie să se constate că acestea nu rezistă la analiză. În ceea ce privește referirea la principiul securității juridice, trebuie să se amintească faptul că Regulamentul nr. 2988/74 ia în considerare în mod expres, în al doilea considerent, necesitatea de a asigura securitatea juridică, exact prin introducerea principiului termenului de prescripție (Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, punctul 322). Referitor la principiul respectării dreptului la apărare, trebuie să se amintească faptul că atât timp cât prescripția prevăzută în Regulamentul nr. 2988/74 nu este împlinită, orice întreprindere sau asociere de întreprinderi care face obiectul unei investigații în domeniul concurenței în temeiul Regulamentului nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 CE] și [82 CE] din tratat (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3), rămâne în incertitudine cu privire la rezultatul acestei proceduri și la eventuala aplicare de sancțiuni sau de amenzi. Astfel, prelungirea acestei incertitudini este inerentă procedurilor de aplicare a Regulamentului nr. 17 și nu reprezintă, în sine, o atingere adusă dreptului la apărare (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 16 decembrie 2003, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied și Technische Unie/Comisia, T-5/00 și T-6/00, Rec., p. II-5761, punctul 91, aplicabilă prin analogie investigațiilor efectuate în temeiul Regulamentului nr. 4056/86 și neanulată de către Curte cu privire la această problemă).

44 În ceea ce privește argumentul reclamantei prezentat în timpul ședinței și reluat la sfârșitul punctului 20 de mai sus, trebuie să se constate că nicio normă din Regulamentul nr. 2988/74 nu susține un astfel de argument, care trebuie, prin urmare, să fie respins.

45 În plus, în ceea ce privește aplicarea normelor de concurență, depășirea termenului rezonabil nu poate constitui un motiv de anulare decât în cazul unei decizii prin care se constată încălcări, de vreme ce s-a stabilit că încălcarea acestui principiu a adus atingere drepturilor la apărare ale întreprinderilor avute în vedere. În afara acestei ipoteze specifice, nerespectarea obligației de a hotărî într-un termen rezonabil este lipsită de incidență asupra validității procedurii administrative (Hotărârea Tribunalului Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektronisch Gebied și Technische Unie/Comisia, citată anterior, punctul 74 și jurisprudența citată).

46 Pe de altă parte, decizia luată în echitate de către Comisie, potrivit unei practici de acum constante și acceptate de instanța comunitară, de a reduce cuantumul amenzii în considerarea duratei lungi a procedurii, ține de competența de apreciere a acesteia în domeniul stabilirii amenzilor și nu este de natură a infirma neaplicarea în speță a principiului termenului rezonabil (a se vedea în acest sens Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, punctul 325).

47 Rezultă din cele de mai sus că, în pofida întârzierii Comisiei în adoptarea deciziei contestate, întrucât termenele de prescripție în sensul Regulamentului nr. 2988/74 au fost respectate, principiul termenului rezonabil nu își poate găsi aplicarea.

48 Fără a fi necesar să se examineze în cadrul prezentului motiv critica reclamantei întemeiată pe pretinsă încălcare a dreptului său la apărare, cuprinsă la punctul 17 de mai sus, care va fi examinată în cadrul celui de al treilea motiv (a se vedea punctul 78 de mai jos), primul motiv trebuie să fie, așadar, respins ca nefondat.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe lipsa constatării irevocabile a abuzurilor în Hotărârea CMB a Curții

— Argumentele părților

49 Reclamanta reproșează Comisiei, în esență, că nu a reexaminat în decizia contestată materialitatea încălcărilor stabilite în Decizia 93/82 pentru motivul că acestea nu „ar mai fi susceptibile să fie supuse căilor de atac" (considerentul 48 al deciziei contestate). Astfel, ar fi de neconceput să nu poată fi contestate înseși temeiurile deciziei contestate.

50 În primul rând, hotărârile invocate de către Comisie în decizia contestată în ceea ce privește autoritatea de lucru judecat a Hotărârii CMB a Curții și a Hotărârii CMB a Tribunalului ar fi invocate greșit. Într-adevăr, pentru a avea autoritate de lucru judecat, o hotărâre a Curții trebuie să privească, potrivit reclamantei, aceleași părți, aceleași motive și, mai ales, același act (Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 1996, Altmann și alții/Comisia, T-177/94 și T-377/94, Rec., p. II-2041, punctele 50-52). Or, în speță actul atacat ar fi distinct de Decizia 93/82. În plus, „multiple motive" nu ar fi fost invocate în cadrul procedurii referitoare la acțiunea îndreptată împotriva Deciziei 93/82. În sfârșit, adoptarea disociată a deciziei contestate, pe baza Deciziei 93/82 care a fost adoptată cu 12 ani în urmă, nu poate fi admisă.

51 În al doilea rând, întrucât dreptul concurenței ține „în mod fundamental de dreptul penal" și „drepturile fundamentale aplicabile dreptului penal […] aplicându-se procedurilor care au drept consecință amenzi în dreptul concurenței" (Hotărârea Curții din 8 iulie 1999, Hüls/Comisia, C-199/92 P, Rec., p. I-4287, punctul 150, în acord

cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului), ar rezulta din „principiile generale aplicabile", precum și, în special, din articolul 49 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și din articolul 15 din Pactul Națiunilor Unite cu privire la drepturile civile și politice că trebuie să își găsească aplicarea legea cea mai favorabilă. Conform adagiului *tempus regit actum,* legalitatea actului atacat ar trebui să fie, așadar, apreciată în funcție de elementele de fapt și de drept existente la data la care actul a fost adoptat. Or, dreptul aplicabil ar fi evoluat în mod fundamental în sens favorabil reclamantei după adoptarea Deciziei 93/82. Potrivit reclamantei, principiul securității juridice invocat de Comisie nu putea să se opună luării în considerare de către aceasta a respectivei evoluții. Dimpotrivă, aceasta ar fi avut obligația de a lua în considerare evoluția respectivă, în temeiul principiului *nulla poena sine lege*, „legat în mod fundamental de principiul securității juridice", precum și în temeiul articolului 7 din Convenția europeană a drepturilor omului și al articolului 49 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

52 În al treilea rând, numeroase fapte ulterioare Deciziei 93/82 ar stabili caracterul eronat al acuzațiilor inițiale și nu ar putea fi ignorate de către Comisie.

53 În al patrulea rând, caracterul imprecis al obiecțiunilor inițiale ar fi împiedicat-o pe reclamantă să le conteste.

54 Comisia apreciază că niciun argument adus în sprijinul prezentului motiv nu este întemeiat. Aceste argumente ar echivala, prin încălcarea principiilor autorității de lucru judecat și securității juridice, cu repunerea în discuție a soluției reținute în Hotărârea CMB a Curții și în Hotărârea CMB a Tribunalului, precum și a validității părților neanulate ale Deciziei 93/82 și în special a celei care constată abuzul în cauză. Aceasta

contestă apoi natura penală a dreptului comunitar al concurenței și evoluția pretins favorabilă a acestuia pentru reclamantă.

— Aprecierea Tribunalului

55 Este necesar să se amintească de la început că Curtea a recunoscut importanța fundamentală a principiului respectării autorității de lucru judecat definitiv atât în ordinea juridică comunitară, cât și în ordinile juridice naționale. Într-adevăr, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a relațiilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este important ca deciziile jurisdicționale devenite definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor prevăzute pentru aceste căi de atac să nu mai poată fi repuse în discuție (Hotărârea Curții din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, Rec., p. I-10239, punctul 38, și Hotărârea din 16 martie 2006, Kapferer, C-234/04, Rec., p. I-2585, punctul 20).

56 Aprecierea asupra problemelor de fapt și de drept este învestită definitiv cu autoritate de lucru judecat, de vreme ce aceste probleme au fost stabilite efectiv sau obligatoriu printr-o hotărâre și nu sunt afectate de anularea parțială a acestei hotărâri (Hotărârea PVC II a Tribunalului, punctul 77; a se vedea, de asemenea, în acest sens Hotărârea Tribunalului din 28 februarie 2002, Cascades/Comisia, T-308/94, Rec., p. II-813, punctul 70).

57 În consecință, problemele de fapt sau de drept stabilite efectiv sau obligatoriu prin Hotărârea CMB a Curții și Hotărârea CMB a Tribunalului, prin faptul că nu sunt afectate de anularea parțială a Hotărârii CMB a Tribunalului, au dobândit autoritate de lucru judecat definitiv. Rezultă de aici că niciuna dintre părțile din Hotărârea CMB a

Curții, înțelegând prin acestea atât reclamanta, cât și Comisia, nu poate să repună în discuție ceea ce a fost judecat anterior.

58 Invocarea de către reclamantă a Hotărârii Altmann și alții/Comisia, citată anterior, nu este susceptibilă de a repune în discuție această concluzie. Într-adevăr, cum de altfel a remarcat Comisia, hotărârea respectivă a fost pronunțată în contextul unei excepții de inadmisibilitate, în timp ce admisibilitatea acțiunii de față nu este contestată. Hotărârea Altmann și alții/Comisia, citată anterior, care se înscrie în cadrul unei jurisprudențe bine stabilite, potrivit căreia autoritatea de lucru judecat care este asociată unei hotărâri a Curții nu este susceptibilă să se opună admisibilității unei acțiuni subsecvente decât dacă aceste acțiuni opun aceleași părți, au același obiect și se întemeiază pe aceeași cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 19 septembrie 1985, Hoogovens Groep/Comisia, 172/83 și 226/83, Rec., p. 2831, punctul 9, și Hotărârea din 22 septembrie 1988, Franța/Parlamentul European, 358/85 și 51/86, Rec., p. 4821, punctul 12, Hotărârea Tribunalului din 8 martie 1990, Maindiaux și alții/CES, T-28/89, Rec., p. II-59, punctul 23), nu este, așadar, relevantă.

59 Trebuie să se amintească, de asemenea, că în temeiul principiului securității juridice, actele instituțiilor comunitare se bucură de o prezumție de validitate și produc efecte juridice atât timp cât nu au fost retrase, anulate în cadrul unei acțiuni în anulare sau declarate nule în urma unei trimiteri preliminare sau a unei excepții de nelegalitate (Hotărârea Curții din 5 octombrie 2004, Comisia/Grecia, C-475/01, Rec., p. I-8923, punctul 18 și următoarele). În plus, principiul securității juridice se opune de asemenea repunerii în discuție a caracterului definitiv al actelor instituțiilor comunitare de îndată ce termenul de introducere a acțiunii împotriva acestor acte, prevăzut la articolul 230 CE, a expirat, aceasta chiar în cadrul unei excepții de nelegalitate invocate împotriva actelor respective (Hotărârea Curții din 30 ianuarie 1997, Wiljo, C-178/95, Rec., p. I-585, punctul 19, și Hotărârea Curții din 15 februarie 2001, Nachi Europe, C-239/99, Rec., p. I-1197, punctul 29; a se vedea, de asemenea, în acest sens Hotărârea Curții din 9 martie 1994, TWD, C-188/92, Rec., p. I-833, punctul 16).

60 Astfel, părțile neanulate ale Deciziei 93/82, de acum nesusceptibilă de a fi supusă căilor de atac, fac parte definitiv din ordinea juridică comunitară și își produc toate efectele juridice. Aceeași este situația, în special, pentru pasajele Deciziei 93/82 referitoare la participarea reclamantei la abuzurile constatate, în măsura în care anularea amenzii (și anume numai a articolelor 6 și 7 din dispozitivul Deciziei 93/82) prin Hotărârea CMB a Curții pentru motive pur procedurale nu afectează nicidecum legalitatea pasajelor respective ale Deciziei 93/82. Această legalitate nu este de altfel contestată de către reclamantă.

61 Rezultă de aici că argumentul reclamantei potrivit căruia nu au fost invocate alte motive în cursul procedurii referitoare la acțiunea îndreptată împotriva Deciziei 93/82 trebuie să fie respins ca nefondat. Într-adevăr, a admite un astfel de argument ar echivala cu repunerea în discuție, cu încălcarea principiului securității juridice, a părților devenite definitive ale Deciziei 93/82.

62 Rezultă de aici că, de asemenea, Comisia putea pe bună dreptate să fundamenteze decizia contestată pe părțile neanulate ale Deciziei 93/82 pentru a aplica reclamantei o amendă cu titlu de sancțiune pentru abuzurile care au fost constatate prin aceasta.

63 În această privință, nici Regulamentul nr. 4056/86, nici Regulamentul nr. 17 nu au exclus în mod expres adoptarea separată din punct de vedere formal, pe două temeiuri juridice distincte, a celor două acte distincte, și anume cel prin care se constată încălcarea [în cazul Regulamentului nr. 4056/86, în temeiul articolului 11 alineatul (1) din acesta] și cel prin care se aplică amenda [în temeiul articolului 19 alineatul (2) din același regulament].

64 În plus, este irelevant că s-au scurs 12 ani între adoptarea Deciziei 93/82 și adoptarea deciziei contestate, în măsura în care aceasta din urmă a fost adoptată cu respectarea termenelor de prescripție în ceea ce privește Regulamentul nr. 2988/74.

65 În ceea ce privește argumentul reclamantei referitor la natura pretins penală a dreptului material comunitar al concurenței și la necesitatea corespunzătoare pentru Comisie de a lua în considerare în decizia contestată evoluția pretins favorabilă reclamantei a acestui drept, acesta trebuie de asemenea să fie înlăturat.

66 Într-adevăr, premisa acestui argument este eronată. Rezultă din modul de redactare a articolului 19 alineatul (4) din Regulamentul nr. 4056/86 că nici amenzile aplicate în temeiul acestei dispoziții nu au caracter penal. În plus, s-a hotărât că eficacitatea dreptului comunitar al concurenței ar fi afectată în mod serios dacă s-ar accepta teza că dreptul concurenței ține de dreptul penal (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 18 septembrie 2003, Volkswagen/Comisia, C-338/00 P, Rec., p. I-9189, punctul 97). Pe lângă aceasta, este necesar să se arate că Hotărârea Hüls/Comisia, citată anterior, invocată de către reclamantă nu este relevantă deoarece în hotărârea respectivă Curtea a statuat numai că principiul prezumției de nevinovăție se aplică procedurilor referitoare la încălcarea normelor de concurență aplicabile întreprinderilor, susceptibile să facă obiectul aplicării de amenzi sau de penalități cu titlu cominatoriu (punctul 150). În sfârșit, trebuie să se constate că reclamanta nu prezintă niciun alt argument valabil în sprijinul tezei sale, care trebuie să fie respinsă.

67 Rezultă de aici că argumentul reclamantei trebuie să fie respins fără a fi necesar să se examineze problema dacă normele de concurență cu privire la care au fost constatate și sancționate încălcările în cauză prin Decizia 93/82 au devenit sau nu au devenit mai flexibile în favoarea reclamantei în perioada cuprinsă între Hotărârea CMB a Curții, care a validat analiza urmată în Decizia 93/82 în ceea ce privește constatarea încălcărilor, și decizia contestată. În subsidiar, este necesar să se arate că, chiar dacă se presupune că dreptul concurenței a evoluat într-un sens favorabil reclamantei, ceea ce aceasta nu demonstrează deloc, nu se poate, sub sancțiunea încălcării principiului securității juridice și a principiului autorității de lucru judecat, să se aducă atingere părților Deciziei 93/82 care stabilesc încălcările și participarea reclamantei la încălcările respective.

68 În ceea ce privește argumentul reclamantei referitor la pretinsele fapte noi intervenite după Decizia 93/82, este necesar să se decidă că, chiar dacă se presupune că astfel de fapte sunt dovedite, acestea nu pot fi luate în considerare din cauza principiului autorității de lucru judecat, de asemenea aplicabil Comisiei, și din cauza principiului securității juridice, precum și din cauza faptului că aprecierile complexe făcute de către Comisie, în special în domeniul concurenței, trebuie să fie examinate numai în funcție de elementele de care dispunea Comisia în momentul în care le-a făcut (Hotărârea Tribunalului din 28 martie 2000, T. Port/Comisia, T-251/97, Rec., p. II-1175, punctul 38).

69 În sfârșit, argumentul referitor la caracterul pretins imprecis al obiecțiunilor inițiale, care nu provine decât dintr-o afirmație, trebuie de asemenea să fie înlăturat, în măsura în care reclamanta nu a demonstrat că situația sa ar fi putut fi diferită dacă, în opinia acesteia, obiecțiunile inițiale nu ar fi fost imprecise.

70 Rezultă din cele de mai sus că al treilea motiv trebuie să fie respins ca nefondat.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe o încălcare a dreptului la apărare

— Argumentele părților

71 Reclamanta susține că a fost săvârșită o încălcare a dreptului său la apărare deoarece Comisia, în pofida modificărilor juridice cu privire la „puncte fundamentale”, a refuzat să discute despre materialitatea abuzurilor și a limitat discuția la amendă. Or, întrucât reclamanta nu a primit decât „o copie pentru comentarii” a CO 1990, ea nu s-ar fi putut apăra cum s-ar fi apărat un destinatar direct al comunicării privind obiecțiunile și debitorul potențial al unei amenzi. Deoarece Curtea a anulat amenda care a fost aplicată reclamantei prin Decizia 93/82 pentru motivul că CO 1990 nu îi era adresată, ar fi revenit, așadar, Comisiei obligația de a redeschide procedura în totalitate, transmițând reclamantei o comunicare „completă” privind obiecțiunile, cu alte cuvine permițându-i acesteia să discute încălcările constatate în Decizia 93/82. CO 2003 nu își îndeplinește,

așadar, funcția care constă în furnizarea tuturor elementelor necesare întreprinderilor pentru ca acestea să își poată exercita în mod util dreptul la apărare înainte de adoptarea unei decizii definitive de către Comisie (Hotărârea Curții din 31 martie 1993, Ahlström Osakeyhtiö și alții/Comisia, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 și C-125/85-C-129/85, Rec., p. I-1307, I-1594, punctul 42).

72 Comisia susține că reclamanta, în opoziție cu o altă întreprindere care a atacat Decizia 93/82, a cărei destinatară era și ea, a ales să nu invoce aceste argumente în cadrul procedurii referitoare la acțiunea îndreptată împotriva Deciziei 93/82 decât în ceea ce privește amenda, demonstrând astfel că ea a apreciat că s-a apărat în mod valabil la acel moment în ceea ce privește constatarea încălcărilor. Comisia susține apoi că principiul securității juridice împiedică reclamanta să invoce aceste argumente în cadrul procedurii de față și invocă în acest scop Hotărârea PVC II a Curții (punctul 73), potrivit căreia procedura prin care se urmărește înlocuirea unui act anulat poate fi reluată din punctul în care a intervenit nelegalitatea. Acest principiu ar trebui să se aplice *a fortiori* în cazul în speță, deoarece Decizia 93/82 nu a fost anulată prin Hotărârea CMB a Curții decât în partea privitoare la amenzi. În sfârșit, Comisia arată că în cauza de față viciul inițial de formă a fost acoperit, pentru că reclamanta a fost destinatară a CO 2003 prin care era informată că era posibil să i se aplice o amendă cu titlu individual.

— Aprecierea Tribunalului

73 Prin prezentul motiv reclamanta susține că faptul că a fost în deplină măsură de a contesta materialitatea încălcărilor pe parcursul procedurii referitoare la acțiunea îndreptată împotriva Deciziei 93/82, dar, după cum pretinde aceasta, nu și pe durata procedurii administrative anterioare adoptării deciziei respective constituie o încălcare

a dreptului său la apărare pe parcursul procedurii administrative care a precedat adoptarea deciziei contestate.

74 În timpul ședinței reclamanta a fost întrebată în ce mod ar fi putut să se apere mai bine dacă ar fi fost direct destinatară a CO 1990, decât să fie apărată, în calitate de membră a conferinței maritime de linie, de Cewal. Or, reclamanta nu a dat niciun răspuns convingător. Într-adevăr, aceasta s-a limitat să invoce compromisul care, în opinia sa, a stat la baza oricărei modalități de apărare a unei asociații profesionale ai cărei membri concurenți au interese diferite, chiar divergente. Tribunalul consideră că un argument atât de general nu poate convinge în speță, în măsura în care era exact în interesul tuturor membrilor Cewal, fără excepție, să se conteste existența încălcărilor constatate de către Comisie în CO 1990.

75 Or, reclamantei îi revine obligația de a aduce dovada tangibilă că situația sa ar fi putut fi diferită, cu alte cuvinte că Decizia 93/82 ar fi putut fi adoptată în termeni diferiți în ceea ce privește constatarea abuzurilor care îi sunt imputate, dacă era în măsură să își susțină observațiile nu în calitate de destinatară a unei copii a CO 1990, ci în calitate de destinatară directă a respectivei comunicări privind obiecțiunile. În această privință, este necesar să se amintească faptul că reclamanta fusese invitată în mod formal nu numai să își prezinte observațiile scrise cu privire la CO 1990, posibilitate pe care aceasta a utilizat-o în mod efectiv, ci și să participe la audierea administrativă care a avut loc în prezența sa la 22 octombrie 1990.

76 În orice caz, chiar dacă s-ar presupune că reclamanta nu a putut să se apere în mod optim în ceea ce privește constatarea încălcărilor pe parcursul procedurii administrative inițiale, ceea ce aceasta nu demonstrează, pretinsa atingere adusă dreptului său la apărare nu poate fi invocată cu succes în cadrul cauzei de față în măsura în care Decizia 93/82 a devenit definitivă în ceea ce privește constatarea încălcărilor. Este

necesar să se amintească, într-adevăr (a se vedea punctele 59-61 de mai sus), că principiul securității juridice se opune repunerii în discuție a părților neanulate ale Deciziei 93/82.

77 Pe de altă parte, trebuie subliniat că CO 2003 identifică reclamanta ca destinatară a amenzii. Reclamanta a răspuns pe larg la acest aspect, contestând încălcările în ceea ce privește constatarea lor, însă fără a invoca cel mai mic argument care să se asemene mai mult sau mai puțin cu prezentul motiv. Obiecțiunile reținute de către Comisie în decizia contestată sunt strict identice cu cele cuprinse în CO 2003 (care sunt ele însele identice cu cele reținute în Decizia 93/82). Reclamanta a beneficiat, în plus, de o audiere în fața consilierului-auditor. Reclamantei i-a fost propus accesul la dosar. Aceasta a putut, așadar, să își exercite în mod formal dreptul la apărare. În mod contrar celor susținute de reclamantă, CO 2003 și-a îndeplinit, prin urmare, în mod integral funcția.

78 În sfârșit, în ceea ce privește pretinsa încălcare a dreptului la apărare al reclamantei, invocată în cadrul primului motiv, rezultând din împrejurarea că reclamanta nu ar fi fost în măsură să regăsească documente vechi sau foști angajați din cauza timpului scurs de la Decizia 93/82 (a se vedea punctul 17 de mai sus), trebuie să se considere că, în plus, reclamanta nu face dovada unei astfel de încălcări, nici nu arată cu precizie ce documente sau mărturii i-ar fi fost utile. Este necesar să se amintească de altfel că reclamanta nu a profitat de posibilitatea care i-a fost oferită de a avea acces la dosar (considerentul 49 al deciziei contestate), de vreme ce, astfel cum a arătat Comisia în timpul ședinței, toate documentele figurau în acesta. În orice caz, s-ar părea că documentele pretins absente la care face aluzie reclamanta au legătură cu materialitatea abuzurilor. Or, acestea din urmă fiind constatate în mod definitiv în Decizia 93/82, materialitatea lor nu poate fi rediscutată, sub sancțiunea încălcării principiului autorității de lucru judecat și al securității juridice.

79 Rezultă din cele de mai sus că al doilea motiv trebuie să fie respins ca nefondat.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe o motivare insuficientă și pe o lipsă a justificării deciziei contestate

— Argumentele părților

80 Reclamanta susține, în esență, că decizia contestată este insuficient motivată deoarece Comisia nu a stabilit nici poziția dominantă a Cewal, nici existența vreunuia dintre cele trei abuzuri pretins identificate, nici efectul lor de excludere de pe piață în sensul articolului 82 CE. În plus, decizia contestată nu ar face ca Tribunalul să fie în măsură să controleze temeinicia și cuantumul amenzii în cadrul competenței sale de fond.

81 Comisia răspunde, în esență, că prezentul motiv, legat de al doilea motiv și confundându-se cu al treilea motiv, trebuie să fie respins. Într-adevăr, acesta ar urmări să determine reexaminarea, cu încălcarea flagrantă a termenelor de introducere a acțiunii, a principiului securității juridice și al autorității de lucru judecat, nu numai a temeiniciei părților neanulate ale Deciziei 93/82, ci și a părților Hotărârii CMB a Curții și ale Hotărârii CMB a Tribunalului, ambele definitive, prin care au fost respinse motivele care vizau anularea constatărilor din Decizia 93/82 în ceea ce privește abuzurile săvârșite de reclamantă.

— Aprecierea Tribunalului

82 Potrivit unei jurisprudențe constante, obligația de motivare reprezintă o formalitate substanțială care trebuie distinsă de problema temeiniciei motivării, aceasta fiind de domeniul legalității pe fond a actului în litigiu. Din această perspectivă, motivarea impusă prin articolul 253 CE trebuie să fie adaptată actului în cauză și să menționeze, în mod clar și neechivoc, raționamentul instituției autoare a actului, astfel încât să se dea

posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate și să își apere drepturile, iar instanței să exercite controlul (Hotărârea Curții din 13 martie 1985, Țările de Jos și Leeuwarder Papierwarenfabriek/Comisia, 296/82 și 318/82, Rec., p. 809, punctul 19, și Hotărârea din 19 septembrie 2002, Spania/Comisia, C-114/00, Rec., p. I-7657, punctul 62). În ceea ce privește o decizie adoptată în aplicarea articolului 82 CE, acest principiu impune ca decizia contestată să menționeze faptele de care a depins justificarea legală a măsurii și considerațiile care au dus la luarea deciziei (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 30 ianuarie 2007, France Télécom/Comisia, T-340/03, Rep., p. II-107, punctul 57, neatacată cu recurs cu privire la această problemă).

83 În realitate, prezentul motiv este întemeiat pe prezumția potrivit căreia Comisia ar fi trebuit să examineze cauza în ceea ce privește constatarea încălcărilor. Or, decizia contestată este o decizie prin care se aplică o amendă în sensul articolului 19 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2988/74 (a se vedea punctul 22 de mai sus). Motivarea necesară cu privire la amendă este prezentată în considerentele 67-111 ale deciziei contestate. În plus, abordarea reținută în decizia contestată, care constă în a se întemeia, pentru aplicarea amenzii, pe părțile neanulate și definitive ale Deciziei 93/82 prin care se constată abuzurile, a fost considerată ca întemeiată în cadrul aprecierii celui de al treilea motiv. Pe de altă parte, este clar că această abordare a fost explicitată în mod întemeiat de către Comisie. Rezultă, într-adevăr, din lectura deciziei contestate (considerentele 17 și 41) și, de altfel, din CO 2003 (în special considerentul 27) că, în ceea ce privește materialitatea abuzurilor săvârșite de reclamantă, Comisia s-a referit pur și simplu la părțile din Decizia 93/82 care stabilesc încălcările respective, al căror rezumat este cuprins în decizia contestată (considerentele 21-40). De asemenea, Comisia a indicat în decizia contestată (considerentele 42-46) că aceste părți neanulate ale Deciziei 93/82 au devenit definitive în temeiul principiului securității juridice și al autorității de lucru judecat.

84 Este, așadar, incontestabil că reclamanta a putut să ia cunoștință de toate temeiurile deciziei contestate. Trebuie să se constate, în plus, că Tribunalul a fost în deplină măsură să exercite controlul de legalitate al deciziei contestate.

85 Rezultă din cele de mai sus că decizia contestată est suficient motivată.

86 În aceste condiții, trebuie să se respingă al patrulea motiv ca nefondat.

Cu privire la concluziile invocate cu titlu subsidiar și care urmăresc reducerea cuantumului amenzii

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe caracterul discriminatoriu al amenzii

— Argumentele părților

87 Reclamanta susține că faptul că i s-a impus „cvasitotalitatea" amenzii este discriminatoriu. Într-adevăr, Compagnie maritime du Congo (denumită în continuare „CMDC"), fostă Compagnie maritime zaïroise (denumită în continuare „CMZ") care, în aplicarea sistemului de alocare a mărfurilor prevăzut la articolul 3 litera (e) din Regulamentul nr. 4056/86, a profitat cel mai mult de pe urma abuzurilor datorită părții sale preponderente în pool-ul de încasări, ar fi trebuit de asemenea să fie subiectul aplicării unei amenzi. De altfel, apartenența președintelui și a secretarului general al Cewal la echipa managerială a reclamantei, localizarea secretariatului general al Cewal în același imobil ca și al reclamantei, practicile care au stabilit pretinsa supremație a reclamantei, invocate în decizia contestată, nu ar fi motive concludente. Într-adevăr, Cewal era o entitate distinctă de membrii săi și toate deciziile sale erau luate cu unanimitate sau cu majoritatea de două treimi a membrilor săi. Motivul referitor la dobândirea de către reclamantă a controlului asupra Dafra-Lines și Deutsche Afrika Linien-Woermann Linie nu ar fi concludent. Într-adevăr datele de achiziționare nu ar coincide cu perioada în care ar fi fost săvârșite pretinsele abuzuri. În ceea ce privește vânzarea sau transferul de drepturi de la CMZ către reclamantă sau către Cewal, nu ar fi fost vorba decât de acorduri de scurtă durată între reclamantă și CMZ, în cursul cărora

aceasta din urmă ar fi continuat să își exercite pe deplin rolul de operator maritim. CMZ ar fi utilizat din nou propriile nave în 1993. Această practică ar fi avut loc, de altfel, după încetarea pretinselor abuzuri. În perioada în care ar fi fost săvârșite abuzurile, CMZ ar fi asigurat un serviciu regulat de linie. În sfârșit, CMDC ar fi singura membră a Cewal încă activă pe ruta Europa-Zair (devenit Republica Congo). În plus, abordarea Comisiei, conform căreia reclamanta avea cele mai multe responsabilități în cadrul Cewal, iar comportamentul său avea un impact deosebit de semnificativ pe piață, ar fi contrară practicii Comisiei și teoriei poziției dominante colective. În sfârșit, CMDC nu s-ar mai fi aflat, la momentul adoptării deciziei contestate, în situația financiară dificilă care a justificat neaplicarea unei amenzi de către Comisie prin Decizia 93/82, în timp ce reclamanta se confrunta cu astfel de dificultăți.

88 În aceste condiții, „singurul temei" formulat în considerentul 88 al deciziei contestate, în sprijinul lipsei aplicării unei amenzi CMDC, potrivit căruia niciun alt membru al Cewal „nu putea pretinde că este într-o situație identică celei a CMZ […] [care] a trebuit să se despartă de navele sale și nu s-a mai ocupat de transportul maritim" nu ar fi convingător. Într-adevăr, reclamanta ar fi cea care se regăsește astăzi în situația de a nu mai avea nave și de a nu mai opera transport maritim. Prin urmare, raționamentul Comisiei ar justifica, dimpotrivă, ca tocmai CMDC să plătească amenda, iar nu reclamanta.

89 Reclamanta arată că, în plus, Comisia ar fi admis că a luat anul 2003 ca an de referință pentru stabilirea cuantumului amenzii, iar nu anul 1992. În aceste condiții, Comisia ar fi trebuit să examineze caracterul discriminatoriu al amenzii în 2004 și ar fi trebuit să ia în

considerare faptul că CMDC activează astăzi în sectorul în cauză și nu se mai confruntă cu dificultățile care au determinat Comisia să nu îi aplice o amendă prin Decizia 93/82.

90 În același mod, Comisia nu poate invoca în mod valabil Hotărârea CMB a Tribunalului, care s-a pronunțat asupra situației din 1992, pentru a înlătura critica referitoare la egalitatea de tratament. Dimpotrivă, aplicat la cazul reclamantei din 2004, punctul 237 al Hotărârii CMB a Tribunalului ar trebui să aibă drept rezultat exonerarea reclamantei de întreaga amendă, deoarece aceasta nu mai desfășoară activitatea în cauză.

91 Comisia contestă aceste argumente.

— Aprecierea Tribunalului

92 Este necesar să se amintească faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante, principiul egalității de tratament nu este încălcat decât atunci când situații comparabile sunt tratate în mod diferit sau decât atunci când situații diferite sunt tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv (Hotărârea Tribunalului din 29 noiembrie 2005, Union Pigments/Comisia, T-62/02, Rec., p. II-5057, punctele 155 și 156, Hotărârea din 6 decembrie 2005, Brouwerij Haacht/Comisia, T-48/02, Rec., p. II-5259, punctul 108, și Hotărârea din 5 decembrie 2006, Westfalen Gassen Nederland/Comisia, T-303/02, Rec., p. II-4567, punctul 152).

93 În speță, reclamanta pretinde că a fost discriminată în raport cu alte întreprinderi membre ale Cewal și, în special, în raport cu CMDC, căreia, deși era într-o situație

pretins comparabilă cu a sa atunci când a fost adoptată Decizia 93/82, nu i s-a aplicat o amendă.

94 În această privință, Tribunalul amintește că, de vreme ce o întreprindere, prin comportamentul său, a încălcat articolul 82 CE, aceasta nu poate să nu fie deloc sancționată pentru motivul că altor operatori economici nu le-au fost aplicate amenzi, chiar dacă, precum în speță, instanța comunitară nu este sesizată cu situația acestora din urmă (în ceea ce privește întreprinderi care au încălcat articolul 81 CE, a se vedea Hotărârile Ahlström Osaheyhtiö și alții/Comisia, citată anterior, punctul 197, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied și Technische Unie/Comisia, citată anterior, punctul 430, și Peróxidos Orgánicos/Comisia, citată anterior, punctul 77).

95 În orice caz, trebuie să se considere că, în exercitarea competenței sale de fond potrivit articolului 21 din Regulamentul nr. 4056/86, în sensul articolului 229 CE, Tribunalul nu poate reduce cuantumul amenzii aplicate reclamantei pentru a ține seama de pretinsa discriminare suferită de aceasta în raport cu CMDC.

96 Într-adevăr, pe de o parte, nu se poate considera că reclamanta și CMZ erau în situații comparabile la adoptarea Deciziei 93/82. În această privință, este suficient să se amintească că gradul de participare al reclamantei la încălcări era mai mare. În plus, situația financiară și comercială a CMZ se distingea net de cea a reclamantei în momentul adoptării Deciziei 93/82, astfel încât Comisia nu a încălcat principiul egalității prin aplicarea unei amenzi mai ridicate reclamantei decât altor membri ai Cewal și prin neaplicarea unei amenzi CMZ.

97 Pe de altă parte, similaritatea situațiilor de care se prevalează reclamanta în cadrul prezentului motiv este legată de o schimbare a propriei situații, intervenită ulterior constatării încălcărilor operate în Decizia 93/82. Or, o astfel de schimbare nu putea să fie luată în considerare în decizia contestată, prin care se urmărește sancționarea pecuniară a încălcărilor constatate definitiv prin Decizia 93/82. Comisia era ținută să ia în considerare noua situație a reclamantei numai pentru a respecta pragul maxim de 10 % din cifra de afaceri a exercițiului financiar anterior deciziei contestate, în sensul articolului 19 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86, ceea ce, de altfel, Comisia a și făcut (considerentul 111 al deciziei contestate).

98 Al cincilea motiv trebuie, așadar, să fie respins ca nefondat.

Cu privire la al șaselea motiv, întemeiat pe caracterul disproporționat al amenzii

— Argumentele părților

99 În sprijinul acestui motiv, reclamanta invocă, în esență, patru critici.

100 În primul rând, încălcările constatate nu ar fi grave. În această privință, cota de piață a Cewal s-ar fi diminuat în folosul celei a concurentului în perioada în care ar fi fost comise abuzurile, Cewal ar fi fost acuzată de practicarea unor prețuri prea mici, iar nu a unor prețuri prea mari, și piața în cauză ar fi fost „microscopică”.

101 În al doilea rând, reclamanta susține că existența caracterului de noutate al sancționării pentru abuz de poziție dominantă colectivă impunea prin ea însăși, în temeiul practicii uzuale diametral opuse a Comisiei și al jurisprudenței, să nu i se aplice decât o amendă simbolică. Reclamanta insistă de asemenea asupra caracterului nou, încă și în prezent, al pretinselor abuzuri, și anume, în esență, că abuzul legat de acordul cu Ogefrem ar fi primul caz de abuz sub forma unei presiuni exercitate asupra unui guvern străin, că abuzul legat de practica navelor de luptă ar implica o extindere a noțiunii de prețuri de ruinare și că reducerile pentru loialitate ar ridica o nouă problemă de interpretare a Regulamentului nr. 4056/86.

102 În al treilea rând, reclamanta ar fi cooperat cu Comisia în calitate de membră a Cewal. Într-adevăr, Cewal ar fi încetat abuzurile cu mai multe luni înainte de trimiterea CO 1990 și ar fi încercat de asemenea în mod activ să asiste Comisia în conflictul de legislații dintre Comunitatea Europeană, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și țările din Africa Occidentală și Centrală. Această atitudine cooperativă ar trebui considerată ca o circumstanță atenuantă în temeiul Liniilor directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare „liniile directoare").

103 În sfârșit, în al patrulea rând, calcularea amenzii în funcție de durata încălcării ar fi eronată. Întrucât durata abuzurilor „[a] oscilat între un an și jumătate și doi ani", reclamanta nu ar înțelege din ce motiv Comisia a mărit fără justificare cuantumurile amenzii cu 15 sau 20 % în funcție de abuz, începând cu primul an al încălcărilor, și anume într-un mod „net mai semnificativ" care nu ar fi autorizat prin practica Comisiei și prin liniile directoare.

104 Comisia respinge aceste argumente.

105 În ceea ce privește, în primul rând, caracterul grav al abuzurilor, Comisia apreciază că declinul cotei de piață a Cewal pe perioada în care au fost comise încălcările, corelat cu mărirea cotei concurentului nu poate să repună în discuție aprecierea sa întemeiată în principal nu pe cota de piață a Cewal, ci pe mai multe alte elemente, printre care figurează navlul normal aplicat în afara practicii navelor de luptă, care ar fi mai mare decât costurile suportate de membri și ar indica o concurență redusă. Comisia amintește că, în orice caz, Hotărârea CMB a Tribunalului a confirmat caracterul grav al încălcărilor.

106 În ceea ce privește, în al doilea rând, caracterul pretins nou al sancționării pentru abuz de poziție dominantă colectivă, constatată prin Decizia 93/82, și interdicția de a impune o amendă, care, potrivit jurisprudenței, ar rezulta din această decizie, Comisia amintește în primul rând Hotărârea CMB a Tribunalului, potrivit căreia este legitim să nu se țină seama de respectivul caracter pretins nou al noțiunii de poziție dominantă colectivă, obiectivul abuzurilor reproșate neprezentând niciun caracter nou în dreptul concurenței. Comisia amintește de asemenea că Hotărârea CMB a Curții a exclus în mod clar faptul că practicile sancționate în Decizia 93/82 constituie definiția unei noi practici abuzive.

107 În ceea ce privește, în al treilea rând, argumentul reclamantei referitor la atitudinea sa pretins cooperantă și, înainte de toate, împrejurarea că Cewal a pus capăt în mod rapid abuzurilor, Comisia susține că liniile directoare se referă numai la practica Comisiei în domeniul amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO, iar nu la amenzile aplicate în temeiul articolului 19 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4056/86. Dacă s-ar presupune totuși posibilă o aplicare prin analogie a liniilor directoare în speță, circumstanța atenuantă nu ar putea fi invocată de către reclamantă în prezenta cauză în măsura în care încetarea voluntară a încălcării înainte de deschiderea investigației Comisiei ar fi fost deja suficient luată în considerare în calcularea duratei încălcării și în măsura în care o întreprindere nu poate invoca a treia liniuță a punctului 3 din liniile directoare decât în cazul în care încetarea încălcării a fost determinată de intervențiile Comisiei

(Hotărârea Tribunalului din 29 aprilie 2004, Tokai Carbon și alții/Comisia, T-236/01, T-239/01, T-244/01-T-246/01, T-251/01 și T-252/01, Rec., p. II-1181, punctul 341). În ceea ce privește argumentul referitor la asistența acordată de către reclamantă Comisiei în cadrul conflictului de legislații, Comisia îl respinge, făcând trimitere la Hotărârea CMB a Tribunalului.

108 În sfârșit, în ceea ce privește argumentul reclamantei referitor la durata încălcărilor, Comisia apreciază că, dacă s-ar presupune că sunt aplicabile liniile directoare, majorarea cuantumului amenzii ar putea să ajungă, în conformitate cu punctul 1 B din liniile directoare, până la 50 % în cazul încălcărilor de durată medie (de la 1 an la 5 ani, în general), ceea ce ar permite o majorare de 10 % pe an, incluzând de asemenea primele 12 luni ale încălcării. Comisia precizează că o astfel de majorare reprezintă practica sa constantă.

— Aprecierea Tribunalului

109 Cu titlu introductiv, trebuie să se amintească faptul că, în mod contrar celor susținute de Comisie, liniile directoare sunt aplicabile prin analogie încălcărilor normelor de transport constatate și sancționate în aplicarea Regulamentului nr. 4056/86 și, prin urmare, cauzei de față (Hotărârea Tribunalului CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, punctul 242, Hotărârea din 11 decembrie 2003, Minoan Lines/Comisia, T-66/99, Rec., p. II-5515, punctul 270, și Hotărârea Strintzis Lines Shipping/Comisia, T-65/99, Rec., p. II-5433, punctul 158; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2003, Atlantic Container Line și alții/Comisia, T-191/98, T-212/98-T-214/98, Rec., p. II-3275, punctele 1525, 1528 și 1571).

110 În plus, împrejurarea că prin Hotărârea CMB Curtea a anulat articolele 6 și 7 din dispozitivul Deciziei 93/82 pentru singurul motiv de procedură că întreprinderile, cărora li s-a aplicat o amendă în funcție de gradul lor de participare la încălcări, nu fuseseră destinatare ale CO 1990 care identifica numai Cewal în calitate de destinatară potențială a amenzii nu se opune validității părților Deciziei 93/82 care au legătură cu caracteristicile abuzurilor săvârșite de Cewal, în acestea fiind cuprinse cele care sunt susceptibile de a fi luate în considerare în calculul amenzii aplicate reclamantei. Având competență de fond potrivit articolului 21 din Regulamentul nr. 4056/86, în sensul articolului 229 CE, Tribunalul, pentru a aprecia cuantumul amenzii aplicate reclamantei în decizia contestată, poate, așadar, să facă trimitere în mod valabil la aceasta.

Cu privire la gravitatea abuzurilor

111 Este necesar să se amintească faptul că în Decizia 93/82 (considerentele 102 și 103), Comisia a considerat că abuzurile în cauză erau grave și intenționate. De altfel, în CO 2003 (considerentele 31-61), apoi în decizia contestată (considerentele 67-84), Comisia continuă să considere abuzurile în cauză drept încălcări grave. Ea apreciază în special că ansamblul pieței (transportul maritim de linie între Marea Nordului și Congo) a fost afectat de acestea.

112 Este necesar să se amintească, de asemenea, că în cadrul concluziilor sale principale prin care urmărea anularea Deciziei 93/82, reclamanta a contestat existența încălcărilor în sensul articolelor 81 CE și 82 CE, calificarea poziției dominante colective a membrilor Cewal, precum și caracterul abuziv al practicilor legate de navele de luptă și de contractele de loialitate. Aceasta nu a negat însă că practica în discuție a fost pusă în

aplicare pentru a elimina unicul concurent prezent pe piață, astfel încât reclamanta nu poate contesta în mod întemeiat caracterul deliberat și grav al abuzurilor în discuție.

113 Trebuie, așadar, să se respingă critica întemeiată pe lipsa de gravitate a abuzurilor în cauză.

Cu privire la caracterul pretins nou al încălcărilor

114 Este necesar să se amintească faptul că în Decizia 93/82 (considerentele 116-119), Comisia a considerat că abuzurile în cauză nu prezentau un caracter nou și că o reducere a amenzii nu era justificată. În Hotărârea CMB (punctul 248), Tribunalul a hotărât că încălcările în cauză nu prezentau un caracter nou. Aprecierea respectivă a fost validată în mod expres de către Curte în ceea ce privește practica navelor de luptă (Hotărârea CMB a Curții, punctul 120).

115 În CO 2003 (considerentele 63-67), apoi în decizia contestată (considerentele 101-106), Comisia își menține abordarea inițială.

116 Tribunalul consideră, așadar, că nu există niciun motiv pentru a se îndepărta de la aprecierea sa anterioară. Într-adevăr, trebuie să se constate că obiectivul practicilor abuzive reproșate, și anume eliminarea unicului concurent de pe piață, nu prezintă niciun caracter nou în dreptul concurenței.

117 Trebuie, așadar, să se respingă critica întemeiată pe caracterul pretins nou al încălcărilor în cauză.

Cu privire la pretinsa cooperare cu Comisia

118 În ceea ce privește, în primul rând, asistența pretins acordată de către Cewal Comisiei în negocierile cu statele terțe sau cu OCDE, este necesar să se constate că în Hotărârea CMB (punctul 239), Tribunalul a hotărât că o astfel de asistență nu are nicio incidență asupra cuantumului amenzii aplicate din cauza a trei încălcări ale articolului 82 CE.

119 În această privință, Tribunalul consideră că nu există niciun motiv pentru a se îndepărta de aprecierea sa anterioară.

120 În ceea ce privește, apoi, pretinsa cooperare a reclamantei legată de încetarea încălcărilor, după primele intervenții ale Comisiei, trebuie să se amintească faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante, Comisia nu poate fi obligată, ca regulă generală, nici să rețină o urmărire a încălcării în calitate de circumstanță agravantă, nici să considere încetarea unei încălcări ca o circumstanță atenuantă (Hotărârea Tribunalului din 20 martie 2002, ABB Asea Brown Boveri/Comisia, T-31/99, Rec., p. II-1881, punctul 213). Într-adevăr, aplicarea unei reduceri s-ar adăuga la luarea în considerare a duratei încălcării în calculul amenzilor. În consecință, Comisia nu poate nicidecum să fie obligată, în cadrul competenței sale de apreciere, să acorde o reducere a amenzii pentru încetarea unei încălcări manifeste, indiferent dacă această încetare are loc înainte sau după intervențiile sale.

121 Prin urmare, trebuie să se respingă critica întemeiată pe pretinsa cooperare a reclamantei cu Comisia.

Cu privire la durata încălcărilor

122 Cu titlu introductiv, este necesar să se amintească faptul că potrivit Deciziei 93/82 și, după caz, potrivit constatărilor efectuate de Tribunal în Hotărârea CMB (punctele 241 și 242), acordul cu Ogefrem a constituit o încălcare începând de la intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 4056/86, și anume de la 1 iulie 1987, până la sfârșitul lui septembrie 1989, adică timp de 2 ani și 3 luni. Încălcarea legată de înțelegerile de loialitate a avut loc de la 1 iulie 1987 până la sfârșitul lui noiembrie 1989, adică pe o perioadă de 2 ani și 5 luni. În sfârșit, abuzul legat de practica navelor de luptă a avut loc din mai 1988 până la sfârșitul lui noiembrie 1989, adică timp de un an și jumătate.

123 Abuzurile în cauză fac parte din categoria încălcărilor de durată medie (de la 1 an la 5 ani) în sensul liniilor directoare. În această privință, rezultă de la punctul 1 B din liniile directoare că, pentru încălcările de această durată, cuantumul adițional al amenzii pentru motivul duratei încălcării poate ajunge până la 50 % din cuantumul reținut pentru gravitatea încălcării.

124 Liniile directoare nu fac vorbire despre problema dacă primul an al încălcării justifică o majorare cu 10 % a cuantumului amenzii reținut pentru gravitatea încălcării. În această privință, Tribunalul a hotărât că, în lumina punctului 1 B din liniile directoare, rezultă că durata foarte scurtă a unei încălcări – și anume o durată mai mică de un an – justifică numai faptul că nu este imputat niciun cuantum suplimentar cuantumului determinat în funcție de gravitatea infracțiunii (Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, citată anterior, punctul 283).

125 De aici rezultă *a contrario* că, întrucât abuzurile în cauză au o durată mai mare de un an, Comisia a considerat pe bună dreptate, în mod implicit, în decizia contestată că fiecare an întreg de încălcare poate duce la o majorare cu 10 % a cuantumului reținut pentru gravitatea încălcării și că, pentru mai puțin de un an întreg, orice perioadă mai mare de 6 luni poate justifica o majorare cu 5 %.

126 Cuantumurile suplimentare ale amenzii de 20 % pentru acordul cu Ogefrem și înțelegerile de loialitate și de 15 % pentru abuzul legat de navele de luptă sunt, așadar, justificate.

127 În consecință, trebuie să se respingă critica întemeiată pe majorarea nejustificată a cuantumului amenzii cu privire la durata încălcării.

128 Rezultă din cele de mai sus că al șaselea motiv trebuie să fie respins ca nefondat.

Cu privire la al șaptelea motiv, întemeiat pe încălcarea practicii obișnuite a Comisiei

— Argumentele părților

129 Reclamanta susține, în esență, că în cauzele referitoare la conferințele maritime de linie, cu excepția cauzei de față, Comisia a stabilit întotdeauna amenda pe baza cifrei de afaceri mondiale a întreprinderilor avute în vedere din domeniul transportului maritim de linie, rezultată din exercițiul financiar anterior anului în cursul căruia a fost adoptată

decizia prin care s-a aplicat amenda. Or, Comisia s-ar fi îndepărtat în mod inexplicabil de la această practică fără a prezenta un temei obiectiv și nediscriminatoriu al impunerii amenzii. Reclamanta susține, în plus, că, în mod inexplicabil, Comisia s-a îndepărtat de la indicațiile date în CO 2003 și că alegerea anului 1991, iar nu a anului 2003, este în mod special arbitrară (Hotărârea Tribunalului din 6 aprilie 1995, Boël/Comisia, T-142/89, Rec., p. II-867, punctul 133) și nemotivată.

130 Comisia amintește că după adoptarea liniilor directoare în 1998, cuantumul amenzii nu mai este calculat în funcție de cifra de afaceri a întreprinderii care a săvârșit încălcarea. În această privință, decizia contestată nu s-ar fi întemeiat în mod efectiv pe cifra de afaceri a reclamantei pentru a calcula cuantumul amenzii, ci pe toate celelalte elemente indicate în CO 2003. În plus, alegerea anului de referință ar fi lipsită de importanță în măsura în care, în cele două cazuri, pragul de 10 % din cifra de afaceri a reclamantei nu a fost depășit.

— Aprecierea Tribunalului

131 Este necesar să se amintească faptul că, la stabilirea cuantumului amenzii în funcție de gravitatea și de durata încălcării în discuție, Comisia nu este ținută să efectueze calcularea amenzii plecând de la cuantumurile întemeiate pe cifra de afaceri a întreprinderilor respective (Hotărârea Curții din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctul 255, și Hotărârea Bolloré și alții/Comisia, citată anterior, punctele 484 și 496).

132 În plus, trebuie să se arate că Comisia nu este ținută de deciziile sale anterioare și aceasta cu atât mai puțin atunci când deciziile invocate sunt anterioare aplicării liniilor directoare (a se vedea în acest sens Hotărârea Bolloré și alții/Comisia, citată anterior, punctul 650). În orice caz, practica anterioară a Comisiei nu servește ea însăși drept cadru legal al amenzilor în materie de concurență, dat fiind că acesta este definit numai în Regulamentul nr. 4056/86 (Hotărârea Tokai Carbon și alții/Comisia, citată anterior, punctul 191, pronunțată în cadrul aplicării Regulamentului nr. 17 și aplicabilă în speță prin analogie).

133 Comisia a putut, așadar, pe bună dreptate să se detașeze de practica sa anterioară și să nu ia în considerare cifra de afaceri pentru a calcula cuantumul amenzii și aceasta cu atât mai mult cu cât Comisia dispune de o largă marjă de apreciere pentru stabilirea cuantumului amenzilor în scopul de a orienta comportamentul întreprinderilor în sensul respectării normelor de concurență (a se vedea în acest sens și prin analogie Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, citată anterior, punctul 172, și Hotărârea Cheil Jedang/Comisia, citată anterior, punctul 60 și jurisprudența citată).

134 În plus, trebuie să se constate că alegerea anului de referință este neutră pentru calcularea pragului de 10 % din cifra de afaceri care nu trebuie depășit, deoarece, în ceea ce privește cifrele furnizate în decizia contestată și nediscutate de către reclamantă, cuantumul amenzii aplicate rămâne sub pragul respectiv cu privire la cifra de afaceri a reclamantei, atât cu privire la cea din 1991, cât și cu privire la cea din 2003.

135 Rezultă că al șaptelea motiv trebuie să fie respins ca nefondat.

Cu privire la al optulea motiv, întemeiat pe un abuz de putere

— Argumentele părților

136 Reclamanta arată, în esență, că neimpunerea unei amenzi către CMDC nu poate fi explicată decât prin rațiuni politice, străine dreptului comunitar al concurenței, care, fără să atace direct Zairul (devenit Republica Congo) prin intermediul CMZ deținută în proporție de 100 % de statul zairez, ar urmări să obțină abolirea sistemului zairez de alocare a mărfurilor. Mai multe elemente ar permite susținerea acestei teze, precum condițiile de deschidere a procedurii care a dus la adoptarea Deciziei 93/82 în urma plângerilor care au vizat legislația zaireză și în urma eșecului anumitor negocieri ale Comunității cu Zairul în cadrul unui conflict privind interpretarea Codului Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD). Prin Decizia 92/262/CEE din 1 aprilie 1992 referitoare la o procedură de aplicare a articolelor 85 și 86 din Tratatul CEE (IV/32.450 — Comitetele armatorilor franco–vest-africani) (JO L 134, p. 1), adoptată în paralel cu Decizia 93/82, Comisia nu ar mai fi impus amenzi în ceea ce privește liniile de transport africane. În plus, responsabili la nivel înalt naționali sau ai Comisiei ar fi declarat înainte de adoptarea Deciziei 93/82 că dreptul concurenței nu era cel mai bun mijloc de a reglementa problema transportului de mărfuri în Africa și, respectiv, că ar fi o problemă politică în caz de obligare a CMZ la plata unei amenzi. În sfârșit, aceasta contestă posibilitatea invocării de către Comisie a Hotărârii CMB a Tribunalului, motivul referitor la abuzul de putere fiind considerat la acel moment ca fiind „în totalitate un alt motiv". În aceste condiții, decizia contestată ar fi trebuit să fie adoptată în alt scop decât cel anunțat (Hotărârea Curții din 13 noiembrie 1990, Fedesa și alții, C-331/88, Rec., p. I-4023).

137 Comisia indică faptul că nu vede indiciile unui abuz de putere în neimpunerea unei amenzi către CMDC și face trimitere la Hotărârea CMB a Tribunalului care ar fi înlăturat un motiv identic. Comisia subliniază că argumentele reclamantei în cadrul motivului de față privesc fapte anterioare Deciziei 93/82 și urmăresc în realitate să

conteste încă o dată temeinicia deciziei respective. Ar trebui să se remarce în acest scop că reclamanta nici măcar nu a încercat să verifice dacă legislația congoleză pe care, în opinia sa, decizia contestată urmărea să o eludeze, mai era în vigoare la adoptarea acestei din urmă decizii.

— Aprecierea Tribunalului

138 Trebuie să se amintească faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante, o decizie nu este afectată de un abuz de putere decât dacă, pe baza unor indici obiectivi, relevanți și concordanți, aceasta pare să fi fost adoptată în scopul exclusiv sau cel puțin determinant de a atinge alte obiective decât cele invocate (Hotărârea Curții din 25 ianuarie 2007, Dalmine/Comisia, C-407/04 P, Rec., p. I-829, punctul 99, și Hotărârea Tribunalului din 6 aprilie 1995, Ferriere Nord/Comisia, T-143/89, Rec., p. II-917, punctul 68).

139 De asemenea, este necesar să se amintească faptul că Tribunalul, la punctul 238 din Hotărârea CMB, a respins argumentul întemeiat pe un abuz de putere. În cauza de față, reclamanta nu demonstrează în niciun fel susținerile sale în sensul că argumentul în legătură cu care Tribunalul s-a pronunțat în Hotărârea CMB era cu totul altul decât cel pe care ea îl invocă în prezent. Dimpotrivă, argumentele în sprijinul motivului invocat în speță par a se suprapune în mare parte cu cel supus aprecierii Tribunalului în 1993 și care se referă la Decizia 92/262. În orice caz, astfel cum a constatat Tribunalul în cele de mai sus în cadrul examinării celui de al cincilea motiv (a se vedea punctul 96 de mai sus), Comisia avea dreptul de a nu aplica o amendă CMZ prin Decizia 93/82 pentru motivul că situația sa comercială și financiară era diferită de cea a altor participanți la încălcări în acel moment. De altfel, chiar dacă este adevărat că investigația care a condus la adoptarea Deciziei 93/82 a fost deschisă de către Comisie în urma unui eșec al anumitor negocieri pe cale diplomatică, faptul că Comunitatea a luat-o întâi pe această cale lipsită de succes nu se opune exercitării de către Comisie a competențelor sale în domeniul concurenței.

140 În orice caz, din economia și din textul deciziei contestate rezultă că aceasta a fost adoptată pentru a atenua anularea, prin Hotărârea CMB a Curții, a amenzii aplicate inițial reclamantei prin Decizia 93/82 din cauza încălcărilor articolului 82 CE pe care ea le-a săvârșit. Nu rezultă că pretinsele motive ale adoptării deciziei contestate, invocate de către reclamantă, reluate mai sus la punctul 136, toate anterioare adoptării Deciziei 93/82, constituie motivele reale ale adoptării sale, astfel încât neimpunerea unei amenzi către CMDC nu constituie un abuz de putere.

141 Al optulea motiv trebuie, așadar, să fie respins ca nefondat și, prin urmare, acțiunea în ansamblul său trebuie respinsă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

142 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. În aplicarea alineatului (3) al doilea paragraf din aceeași dispoziție, o parte, chiar dacă a avut câștig de cauză, poate fi obligată să ramburseze celeilalte părți acele cheltuieli de judecată apreciate de Tribunal ca fiind provocate în mod nejustificat sau șicanator.

143 Desigur, s-a hotărât că Comisia nu a încălcat principiul termenului rezonabil (a se vedea mai sus punctele 39-47). Totuși, este necesar să se amintească întârzierea Comisiei în redeschiderea procedurii administrative. Într-adevăr, aproximativ 37 de luni, adică mai mult de 3 ani, au separat Hotărârea CMB a Curții (16 martie 2000) de CO 2003 (15 aprilie 2003). Or, întrucât Comisia nu a redeschis procedura în ceea ce privește constatarea încălcărilor, elaborarea CO 2003, un document de numai 12 pagini, nu a reprezentat o muncă de lungă durată. Într-adevăr, au trebuit redactate numai un fragment cu privire la obiectul reluării procedurii, un rezumat al încălcărilor constatate

prin Decizia 93/82, astfel cum au fost validate prin Hotărârea CMB a Curții și prin Hotărârea CMB a Tribunalului, un fragment cu privire la modul de calcul al amenzii și o subdiviziune referitoare la respectarea termenelor de prescripție cu privire la Regulamentul nr. 2988/74. În plus, este necesar să se amintească faptul că această întârziere, care nu a fost justificată în mod convingător și care a determinat Comisia să reducă din proprie inițiativă cuantumul amenzii cu 150 000 de euro, și anume în jur de 4 % în raport cu cuantumul stabilit prin decizia contestată, îi este imputabilă în întregime.

144 Această întârziere s-a aflat la originea unei părți a cererii reclamantei, în principal la originea primului său motiv.

145 Prin urmare, se va face o apreciere justă a împrejurărilor cauzei dacă se hotărăște că reclamanta va suporta două treimi din propriile cheltuieli de judecată și două treimi din cheltuielile de judecată efectuate de Comisie și că aceasta din urmă va suporta o treime din propriile cheltuieli de judecată și o treime din cheltuielile de judecată efectuate de reclamantă.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a patra)

declară și hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

2) Compagnie maritime belge SA suportă două treimi din propriile cheltuieli de judecată și două treimi din cheltuielile de judecată efectuate de Comisie, iar aceasta din urmă suportă o treime din propriile cheltuieli de judecată și o treime din cheltuielile de judecată efectuate de Compagnie maritime belge.

Czúcz Cooke Labucka

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 1 iulie 2008.

Grefier Președinte

E. Coulon O. Czúcz